

Chương trình Tổng điều tra nông nghiệp của TỔ CHỨC LƯƠNG THỰC THẾ GIỚI VÀ TỔNG ĐIỀU TRA NÔNG NGHIỆP CỦA MỸ

Đoàn Dũng*

1. Đặt vấn đề

Tổng điều tra nông nghiệp (Agricultural Census) đã được tiến hành ở 150 nước, vùng lãnh thổ, gồm: 41 nước ở Châu Phi, 23 nước ở Bắc và Trung Mỹ, 13 nước ở Nam Mỹ, 28 nước ở Châu Á, 31 nước ở Châu Âu và 14 nước ở Châu Đại Dương. Ở khu vực Đông nam Á có 6 nước, gồm: Indonexia, Thái Lan, Phillipin, Myanma, Lào và Việt Nam.

Tổ chức Lương thực thế giới (Food Agriculture Organization - FAO) đã xây dựng Chương trình Tổng điều tra nông nghiệp (World Programme for the Census of Agriculture) từ những năm 1920 của Thế kỷ XX. Chương trình này được thực hiện cho tổng điều tra trong 10 năm và được cập nhật cho 10 năm tổng điều tra tiếp theo. Đến nay, đã cập nhật cho tổng điều tra lần thứ 9.

Tổng điều tra nông thôn và nghiệp nghiệp ở Việt Nam là một trong 3 cuộc tổng điều tra lớn đã được ghi trong Luật Thống kê (2003)¹ và được tiến hành theo chu kỳ 5 năm một lần. Đến nay, đã tiến hành được 3 lần tổng điều tra vào các năm 1994, 2001 và 2006. Tổng điều tra nông thôn, nông nghiệp (viết gọn là tổng điều tra nông nghiệp) năm 1994 và 2001 chưa được đánh giá theo một qui trình chặt chẽ để chỉ ra những tồn tại và đề xuất biện pháp khắc phục cho lần tổng điều tra tiếp theo là

một tồn tại lớn. Hay nói khác, 2 lần tổng điều tra trước đây chưa có cơ quan độc lập nào làm nhiệm vụ phản biện. Đề án “Phản biện cuộc Tổng điều tra nông thôn, nông nghiệp và thủy sản năm 2006” do Hội Thống kê đề xuất và thực hiện là một hoạt động thiết thực có ý nghĩa lớn không chỉ về mặt khoa học mà còn có ý nghĩa lớn về kinh tế và xã hội.

Nghiên cứu tài liệu có liên quan, nhất là tài liệu tổng điều tra nông nghiệp của nước ngoài sẽ là nội dung không thể thiếu trong qui trình phản biện tổng điều tra nông nghiệp năm 2006 của Đề án. Bài viết này sẽ giới thiệu những nét rất cơ bản về Chương trình tổng điều tra nông nghiệp của FAO và tổng điều tra nông nghiệp của Mỹ nhằm cung cấp tài liệu để tham chiếu trong quá trình xây dựng nội dung, qui trình phản biện của đề án.

2. Chương trình tổng điều tra nông nghiệp của Tổ chức Lương thực thế giới

- Chương trình tổng điều tra nông nghiệp của Tổ chức Lương thực thế giới (viết gọn là Chương trình Tổng điều tra nông nghiệp của FAO) được xây dựng cho tổng điều tra nông nghiệp lần đầu tiên tiến hành từ năm 1926 đến năm 1935 (WCA 1930) nhằm khuyến nghị các nước tiến hành Tổng điều tra nông nghiệp theo chu kỳ, nội dung nhất quán để có thể so sánh kết quả tổng điều tra giữa các nước

* Viện Khoa học thống kê

¹ Luật Thống kê: Tổng điều tra dân số và nhà ở chu kỳ 10 năm; Tổng điều tra cơ sở kinh tế, hành chính, sự nghiệp chu kỳ 5 năm; và Tổng điều tra nông thôn, nông nghiệp chu kỳ 5 năm.

và khu vực; Chương trình tổng điều tra lần thứ 2 từ 1936 đến 1945 (WCA 1940); lần thứ 3 từ 1946 đến 1955 (WCA 1950); lần thứ 4 từ 1956 đến 1965 (WCA 1960); lần thứ 5 từ 1966 đến 1975 (WCA 1970); lần thứ 6 từ 1976 đến 1985 (WCA 1980); lần thứ 7 từ 1986 đến 1995 (WCA 1990); lần thứ 8 từ 1996 đến 2005 (WCA 2000) và lần thứ 9 từ 2006 đến 2015 (WCA 2010). Như vậy, cứ 10 năm Chương trình Tổng điều tra nông nghiệp của FAO được cập nhật một lần (gọi là chu kỳ 10 năm), mỗi chu kỳ tổng điều tra đều có những sửa đổi, bổ sung một số nội dung so với chu kỳ tổng điều tra trước. Tùy theo điều kiện của mỗi nước có thể tiến hành tổng điều tra nông nghiệp 1 lần, hoặc 2 lần, thậm chí hàng năm theo mỗi chu kỳ tổng điều tra nông nghiệp của FAO. Chẳng hạn: Một số nước, như: Mỹ, Canada, Ấn độ... tiến hành tổng điều tra nông nghiệp 2 lần trong 1 chu kỳ tổng điều tra của FAO (chu kỳ 5 năm/lần); một số nước khác, như: Phillippine, Indonesia, Thổ Nhĩ kỳ, Úc, Pakistan... tiến hành tổng điều tra 1 lần trong 1 chu kỳ tổng điều tra của FAO (chu kỳ 10 năm/lần); một số nước khác nữa lại tiến hành tổng điều tra nông nghiệp hàng năm, như: Bỉ, Luxembourg, Hà Lan... Hiện nay, có một số nước mới tiến hành tổng điều tra nông nghiệp lần đầu, như: Trung Quốc, Angeri, Maroc, Butan, Rumani, Bồ đào Nha... Thái Lan, từ chu kỳ tổng điều tra lần thứ 7 (WCA 1990) đã tiến hành tổng điều tra 2 lần trong 1 chu kỳ của FAO (các chu kỳ trước chỉ tổng điều tra 1 lần).

Việt Nam tiến hành Tổng điều tra nông nghiệp lần đầu tiên vào năm 1994 thuộc chu kỳ tổng điều tra lần thứ 7 (WCA 1990) của FAO; tổng điều tra lần thứ 2 vào năm 2001 thuộc chu kỳ tổng điều tra lần thứ 8 (WCA 2000); tổng điều tra lần thứ 3 (năm 2006) và tổng điều tra lần thứ 4 (năm 2011) sẽ nằm chọn trong chu kỳ tổng điều tra lần thứ 9 (WCA 2010) của FAO. Như vậy, Việt Nam tiến hành tổng điều tra nông nghiệp theo chu kỳ 5 năm/lần, từ tổng điều tra nông nghiệp lần thứ 3 trở đi sẽ nằm chọn trong chu kỳ tổng điều tra nông nghiệp của FAO.

Điều đó nói nên rằng tổng điều tra nông nghiệp của Việt Nam không những đã hoà nhập vào chương trình tổng điều tra nông nghiệp của thế giới mà còn nằm cùng nhóm với Mỹ, Canada và Ấn độ (xét về chu kỳ điều tra).

- Tài liệu hướng dẫn tổng điều tra nông nghiệp của FAO: Chương trình tổng điều tra nông nghiệp 2010 của FAO (WCA) đã cung cấp bộ tài liệu khá chi tiết về tổng điều tra nông nghiệp, gồm 12 chương: (1) Giới thiệu chung; (2) Tầm quan trọng của tổng điều tra nông nghiệp; (3) Phương pháp luận tổng điều tra; (4) Nội dung/chỉ tiêu tổng điều tra; (5) Dữ liệu cấp xã; (6) Quan hệ giữa Tổng điều tra nông nghiệp với Tổng điều tra dân số và các cuộc tổng điều tra khác; (7) Kết hợp Tổng điều tra nông nghiệp với tổng điều tra thủy sản; (8) Thu thập bổ sung số liệu nông nghiệp của hộ gia đình không phải là đơn vị sản xuất nông nghiệp; (9) Chương trình điều tra nông nghiệp; (10) Các dàn mẫu cho tổng điều tra và điều tra nông nghiệp; (11) Các khái niệm, định nghĩa sử dụng trong tổng điều tra nông nghiệp; (12) Phiếu điều tra và hệ thống biểu tổng hợp.

Tổng điều tra nông thôn, nông nghiệp 2006 của Việt Nam cũng đã cố gắng soạn thảo và ban hành một số tài liệu phục vụ tổng điều tra, tuy nhiên, nếu so với bộ tài liệu nói trên của Chương trình tổng điều tra nông nghiệp 2010 của FAO sẽ còn khoảng cách khá lớn.

- Nội dung thông tin trong tổng điều tra nông nghiệp: Chương trình tổng điều tra nông nghiệp 2010 của FAO cũng đưa ra nội dung (chỉ tiêu) thông tin cần thu thập trong tổng điều tra và đưa ra khái niệm, định nghĩa và nội dung từng chỉ tiêu, nhằm hướng các nước thu thập được những thông tin đạt chuẩn mực quốc tế. Nội dung thông tin cần thu thập trong chương trình tổng điều tra 2010 của FAO, gồm 13 nhóm thông tin khác nhau: (1) Thông tin chung; (2) thông tin về đất đai; (3) thông tin về tưới tiêu và quản lý nước; (4) thông tin về trồng trọt; (5) thông tin về chăn nuôi; (6) thông tin về áp dụng các biện pháp kỹ thuật; (7) thông tin về dịch vụ nông

ng nghiệp; (8) thông tin về đặc trưng nhân khẩu học và xã hội học; (9) thông tin về lao động; (10) thông tin về an ninh lương thực trong các hộ gia đình; (11) thông tin về nuôi trồng thủy sản; (12) thông tin về lâm nghiệp; và (13) thông tin về quản lý trang trại.

Trong mỗi nhóm thông tin nói trên đều gồm một số thông tin cốt lõi và một số thông tin bổ sung. Ví dụ: Nhóm thông tin về đất đai, thông tin cốt lõi là tổng diện tích đất, loại đất đang sử dụng, loại đất đang sở hữu...; thông tin bổ sung là diện tích từng thửa đất, diện tích đất cho thuê, năm bắt đầu canh tác, năm chuyển đổi canh tác, hiện trạng suy giảm đất...

- Quan hệ giữa tổng điều tra nông nghiệp với tổng điều tra dân số: Chương trình tổng điều tra nông nghiệp 2010 của FAO cũng đưa ra 8 điểm liên quan giữa tổng điều tra nông nghiệp với tổng điều tra dân số: (1) Đơn vị điều tra; (2) Sử dụng chung các khái niệm, định nghĩa và các bảng phân loại; (3) Sử dụng chung tài liệu thực địa; (4) Sử dụng danh sách hộ gia đình của tổng điều tra dân số làm dàn mẫu của tổng điều tra nông nghiệp; (5) Sử dụng số liệu liên quan đến tổng điều tra nông nghiệp từ các cuộc tổng điều tra dân số; (6) Thu thập bổ sung các số liệu liên quan đến tổng điều tra nông nghiệp trong tổng điều tra dân số; (7) Liên kết số liệu từ hai cuộc tổng điều tra; (8) Thực hiện điều tra kết hợp tại thực địa.

Chương trình tổng điều tra nông nghiệp 2010 của FAO có thể coi là tài liệu chuẩn quốc tế duy nhất để các nước vận dụng vào tổng điều tra nông nghiệp trong giao đoạn 2006 - 2015. Tổng điều tra nông thôn, nông nghiệp của nước ta đã được tiến hành năm 2006 và tổng điều tra tiếp theo vào năm 2011 sẽ rất thuận lợi cả về phương diện phương pháp luận cũng như kinh nghiệm tổng điều tra của các nước. Đồng thời Chương trình tổng điều tra nông nghiệp 2010 của FAO cũng là căn cứ quan trọng để phản biện tổng điều tra nông thôn, nông nghiệp năm 2006 của nước ta đạt mức nào theo chuẩn mực quốc tế.

3. Tổng điều tra nông nghiệp của Mỹ

Mỹ đã tiến hành tổng điều tra nông nghiệp đầu tiên vào năm 1840 và tiến hành định kỳ liên tục từ đó đến nay. Tư liệu về tổng điều tra nông nghiệp của Mỹ có thể khai thác trên website:

<http://www.agcensus.usda.gov>.

Tổng điều tra nông nghiệp năm 2007 và tiếp theo vào năm 2012 của Mỹ sẽ nằm chọn vào vòng thứ 9 của Chương trình tổng điều tra nông nghiệp của FAO (WAC 2010). Đến tháng 12 năm 2007 là giai đoạn thu thập thông tin của tổng điều tra năm 2007, kết thúc giai đoạn thu thập thông tin vào ngày 4/2/2008. Do hạn chế về thời gian, bài viết này chỉ tập trung giới thiệu phiếu điều tra được sử dụng trong tổng điều tra nông nghiệp năm 2007 của Mỹ.

Tổng điều tra nông nghiệp năm 2007 của Mỹ chỉ sử dụng một phiếu điều tra dày 24 trang giấy khổ A4, gồm 35 phần: (1) diện tích; (2) đất; (3) thủy lợi; (4) chương trình bảo tồn thiên nhiên và bảo hiểm mùa vụ; (5) thu hoạch mùa vụ; (6) công suất dự trữ lương thực; (7) thu hoạch cỏ và thức ăn gia súc; (8) trồng rừng và cây lấy gỗ; (9) ươm giống, trồng rau trong nhà, trồng hoa, nấm, hạt giống rau; (10) các loại rau, khoai tây và các loại dưa; (11) hoa, quả và hạt; (12) cây quả; (13) gia súc; (14) cừu; (15) gia cầm; (16) lợn; (17) thủy sản; (18) ong; (19) chăn nuôi gia súc và gia cầm khác; (20) hợp đồng sản xuất và cung cấp cho khách hàng; (21) giá trị bán hàng; (22) Các sản phẩm hữu cơ trong nông nghiệp; (23) vay từ các công ty kinh doanh tín dụng hàng hóa; (24) thanh toán từ chương trình nông nghiệp bang và liên bang; (25) thu nhập từ các nguồn có liên quan đến nông nghiệp; (26) chi phí sản xuất; (27) lao động nông nghiệp; (28) sử dụng phân bón; (29) giá thị trường của đất đai, nhà xưởng, máy móc thiết bị; (30) máy móc thiết bị; (31) hoạt động nông nghiệp trong ranh giới các khu bảo tồn; (32) thực tiễn hoạt động; (33) loại hình tổ chức; (34) lực lượng điều hành;

(Xem tiếp trang 45)

Chương trình Tổng điều tra nông nghiệp...

(Tiếp theo trang 31)

(35) kết luận.

Các cơ sở nông nghiệp thuộc đối tượng điều tra phải có trách nhiệm điền và gửi phiếu về Ban chỉ đạo TĐT qua đường bưu điện hoặc qua internet theo địa chỉ: www.agcensus.nass.usda.gov.

Tóm lại: Chương trình tổng điều tra nông nghiệp của FAO, nhất là các tài liệu phục vụ chu kỳ tổng điều tra lần thứ 9 (WCA) và tài liệu tổng điều tra nông nghiệp của Mỹ là một trong những nguồn tài liệu quan trọng và cần thiết của Dự án “Phản biện tổng điều tra nông thôn, nông nghiệp năm 2006 của Việt Nam”. Bài viết này khai thác thông tin chủ yếu trên internet và tư liệu sẵn có tại Thư viện Viện Khoa học thống kê nên sẽ có những hạn chế nhất định, kể cả dịch thuật. Đề án cần đầu tư nghiên cứu sâu tài liệu nói trên, thậm chí tiến hành khảo sát tổng điều tra nông nghiệp của một số nước mới có thể đưa ra được những nhận xét, kết luận có tính khoa học, thực tiễn và hiệu quả đối với tổng điều tra nông nghiệp 2006 của Việt Nam để làm căn cứ đề xuất nội dung, phương pháp TĐT Nông thôn, nông nghiệp và Thủy sản 2011./.

Tài liệu tham khảo:

- *World Programme for the Census of Agriculture 2010;*
- *United States 2007 Census of Agriculture;*
- <http://www.agcensus.usda.gov>;
- *Tài liệu tập huấn tổng điều tra nông thôn, nông nghiệp và thủy sản năm 2006, Hà Nội, tháng 5-2006;*
- *Tài liệu hướng dẫn Tổng điều tra dân số và nhà ở năm 1999;*
- *Tài liệu hướng dẫn Tổng điều tra cơ sở kinh tế, hành chính, sự nghiệp năm 2007.*